

Розділ 11

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

АЛЕНІН Ю. П.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінального процесу, доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України, член-кореспондент НАПрН України

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

У діяльності правоохоронних органів України одним з найбільш складних була і є проблема диференційного підходу до вирішення заяв і повідомлень про злочини. Складність цього питання полягає в тому, що загальна кількість відповідних звернень з боку громадян та юридичних осіб щороку збільшується, а механізм їх перевірки так і досі належним чином не врегульований. Проте чітка правова регламентація процесуальної діяльності саме на першому етапі досудового провадження є передумовою законності і обґрунтованості подальшого розслідування та судового розгляду справи, тобто є однією з гарантій ефективного виконання завдань кримінального судочинства. Побоювання, що автоматичний порядок початку досудового розслідування може себе не виправдати, висловлюватися ще до набуття чинності КПК. Після набуття ним чинності неодноразово указувалися проблеми застосування положень КПК щодо початку досудового розслідування (О. А. Вакулік, М. П. Водько, С. М. Смоков, О. Ю. Татаров, І. В. Чурікова, Л. В. Юрченко та ін.). У зв'язку із цим закономірно, що з'являються пропозиції щодо удосконалення нормативної регламентації діяльності щодо початку досудового розслідування. Так, наприклад, Проектом Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо прийняття заяв, повідомлень та іншої інформації про кримінальне правопорушення та початку досудового розслідування (реєстраційний номер 4263 від 25.02.2014 р., режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=49939&pf35401=292084>) запропоновано регламентувати деякі аспекти кримінально-процесуальної діяльності, пов'язаної із початком досудового розслідування.

Підтримуючи ідею проекту, вважаю, що окремі положення законопроекту потребують подальшого уточнення та удосконалення.

По-перше, зайвою є детальна регламентація у КПК питань порядку прийняття заяв, повідомлень та іншої інформації про кримінальне правопорушення та їх реєстрації. Ці питання повинні регламентуватися на підзаконному рівні, оскільки вони мають організаційний, а не процесуальний характер (ст.ст. 213¹—213²). У зв'язку із цим перелік джерел інформації про вчинене або підготовлюване правопорушення пропонуємо викласти у окремій статті.

По-друге, деякі питання виникають у зв'язку із джерелами інформації про кримінальне правопорушення. У 213⁴ ч. 6 передбачається, що «якщо усна заява про з'явлення із зізнанням зроблена в судовому засіданні, то відомості про особу заявника і зміст його заяви заносяться до протоколу судового засідання і підписуються заявником». Враховуючи, що протокол судового засідання на тепер не є основним засобом фіксації перебігу судового засідання, вважаємо за необхідне уточнити, що складається окремий протокол, до якого заносяться відомості про особу заявника і зміст його заяви. У ст. 213⁵ ч. 3 до переліку засобів масової інформації пропонуємо додати також мережу Інтернет. Ч. 5, 6 зазначеної статті пропонуємо виключити. Статтю 213⁶ пропонуємо поіменувати «Безпосереднє виявлення слідчим, іншою службовою особою органу досудового розслідування, співробітником оперативного підрозділу, прокурором, або судом відомостей про ознаки кримінального правопорушення».

Для удосконалення статусу заявника у статті 213⁴ ч. 2 пропонуємо закріпити, що особа, яка з'явилася із зізнанням, має право користуватися послугами адвоката; вживання у даному контексті терміну «захисник» не узгоджується із положеннями ст. 45 КПК.

У цілому погоджуючись із переліком підстави для відмови від внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань у запропонованій статті 213⁸, п. 7 ст. 213⁸ пропонуємо сформулювати наступним чином: «діяння, вчинене особою, яка на момент вирішення питання про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань померла, крім випадків, коли кримінальне провадження є необхідним для реабілітації померлого за клопотанням його близьких родичів чи відновлення кримінального провадження щодо інших осіб за нововиявленими обставинами».

Зважаючи на відсутність судового контролю початку досудового розслідування, вважаємо за необхідне передбачити можливість оскарження внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР. Однак статтю 213¹⁰ пропонуємо викласти у наступній редакції: «Стаття 213¹⁰. Оскарження постанови про відмову від внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань

Постанова про відмову в реєстрації може бути оскаржена особами, інтересів яких вона стосується, або їхніми представниками до слідчого судді у порядку та строки, передбачені пар. 1 Глави 26 цього Кодексу».

Відповідно, слід внести доповнення до ст. 303 Кримінального процесуального кодексу України.

Однак, вважаємо, що початок досудового розслідування потребує більш детальної нормативної регламентації. Зокрема, у тексті КПК мають бути передбачені: приводи (джерела) до початку досудового розслідування, до яких слід віднести 1) заяви або повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян; 2) повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали особу за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення без ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання; 3) явка з повинною; 4) повідомлення про вчинені або про підготовлювані кримінальні правопорушення, які отримані з інших джерел; та підстава для початку кримінального провадження. Крім того, мають бути встановлені правила прийняття заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення; засоби перевірки заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення. За результатами перевірки слідчий, прокурор повинен приймати постанову про початок досудового розслідування або постанову про відмову в початку такого розслідування. У разі початку кримінального провадження прокурор, слідчий повинні негайно вручити копію відповідної постанови особі, щодо якої розпочато досудове розслідування, та потерпілому. Також слід передбачити, що постанова про початок досудового розслідування та постанова про відмову в початку такого розслідування може бути оскаржена до слідчого судді.

ШИЛО О. Г.

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого,
завідувач кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності,
доктор юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПОРЯДКУ ЗАСТОСУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

За останні роки порядок застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою неодноразово зазнав концептуальних змін, які були спрямовані на гармонізацію національного законодавства України в цій частині із міжнародними стандартами забезпечення права на свободу та особисту недоторканність при здійсненні кримінального провадження. Адже ще у 2001 році до КПК України 1960 року було внесено зміни, відповідно до яких санкціонування прокурором тримання